Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 17 juli 2014*

”Socialpolitik — Artikel 141 EG — Lika lön för kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare — Förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning — Tillägg vid pensionsberäkningen — Förmåner som i huvudsak beviljas kvinnliga offentliganställda — Indirekt diskriminering — Sakliga skäl — Verklig önskan att uppnå det påstådda målet — Konsekvens i genomförandet — Artikel 141.4 EG — Åtgärder som avser att kompensera nackdelar i kvinnliga arbetstagares yrkeskarriärer — Ej tillämplig”

I mål C-173/13,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Cour administrative d’appel de Lyon (Frankrike) genom beslut av den 3 april 2013, som inkom till domstolen den 9 april 2013, i målet

Maurice Leone,

Blandine Leone

mot

Garde des Sceaux, ministre de la Justice,

Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden L. Bay Larsen samt domarna M. Safjan, J. Malenovský, A. Prechal (referent) och K. Jürimäe,

generaladvokat: N. Jääskinen,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Maurice Leone och Blandine Leone, genom B. Madignier, avocat,

— Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales, genom J.-M. Bacquer, i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: franska.

— Frankrikes regering, genom M. Hours, G. de Bergues och S. Menez, samtliga i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom D. Martin, i egenskap av ombud,

och efter att den 27 februari 2014 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 157 FEUF.

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Maurice Leone och Blandine Leone och å andra sidan Garde des Sceaux, ministre de la Justice, och Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales (nedan kallad CNRACL). Målet rör en begäran om ersättning från den franska staten för den skada som de berörda anser sig ha lidit till följd av CNRACL:s beslut att inte ge Maurice Leone rätt till en förtidspension med omedelbar utbetalning och ett tillgodoräknande av tjänsteår vid pensionsberäkningen.

Tillämpliga bestämmelser

3 Artikel L. 1 i lagen om civil och militär ålderspension (code des pensions civiles et militaires de retraite) (nedan kallad pensionslagen) föreskriver följande:

”Pension är ett personligt och livslångt penningbidrag som utgår till civila och militära tjänstemän och, efter tjänstemannens bortgång, till de rättighetsinnehavare som definieras i lagen, för det arbete tjänstemannen fullgjort fram till sin pensionering.

Pensionsbeloppet, vilket beräknas med hänsyn till arbetets nivå, varaktighet och art ska säkerställa att tjänstemannen efter en avslutad yrkeskarriär lever under materiella levnadsvillkor som motsvarar tjänstemannens befattning.”

Bestämmelser rörande förtidspension med omedelbar utbetalning

4 Det framgår av beslutet om hänskjutande att civila offentliganställda, om vissa villkor är uppfyllda, kan ha rätt till förtidspension med omedelbar utbetalning.

5 Bland dessa villkor återfinns dem som fastställts i artikel L. 24, I, 3 i pensionslagen, i den lydelse som följer av artikel 136 i lag nr 2004-1485 av den 30 december 2004 om ändring av budgetförordningen för år 2004 (loi n° 2004-1485 du 30 décembre 2004 de finances rectificative pour 2004) (JORF av den 31 december 2004, s. 22522), vilken föreskriver följande:

”I. – Pension ska utbetalas:

...

3. när en civil tjänsteman har tre barn som lever eller som har avlidit på grund av krigshandlingar eller ett barn som lever, som har fyllt ett år och som har en invaliditetsgrad på 80 procent eller mer, förutsatt att tjänstemannen, för varje barn, har avbrutit sin yrkesverksamhet under de villkor som Conseil d’Etat fastställer genom dekret.

Med avbrott i yrkesverksamheten som nämns i föregående stycke ska likställas de perioder då tjänstemannen inte var ansluten till ett obligatoriskt pensionssystem, på villkor som fastställs genom dekret av Conseil d'État.

Med barn som nämns i första stycket ska likställas barn som räknas upp i punkt II i artikel L. 18 vilka den berörde har uppfostrat under de förhållanden som anges i punkt III i artikel L. 18."

6 Artikel L. 18, II, tredje–sjätte styckena, i pensionslagen innehåller följande uppräkning:

"Makes barn från tidigare äktenskap, makes egna barn som fötts utom äktenskapet, vars börd fastställts, och makes adoptivbarn.

Barn som står under pensionstagarens eller dennes makes vårdnad.

Barn för vilka pensionstagaren eller dennes make är förmyndare, när med förmyndarskapet även följer den faktiska och permanenta vårdnaden av barnet.

Fosterbarn till pensionstagaren eller dennes make när omhändertagandet, enligt de villkor som fastställs genom dekret av Conseil d'État, varit av fullständig och permanent karaktär."

7 Artikel 18, III, i pensionslagen innehåller följande preciseringar:

"Med undantag för barn som avlidit på grund av krigshandlingar, ska barnen ha uppfostrats under minst nio år innan de fyllt sexton år eller innan de uppnått den ålder då de inte längre omfattas av föräldrarnas försörjningsplikt, i den mening som avses i artiklarna L. 512-3, R. 512-2 och R. 512-3 i lagen om social trygghet (code de la sécurité sociale).

För att uppfylla ovannämnda varaktighetsvillkor ska i förekommande fall beaktas den tid under vilken barnen uppfostrats av maken efter pensionstagarens bortgång."

8 Artikel R. 37 i pensionslagen, i dess lydelse enligt dekret nr 2005-449 av den 10 maj 2005, innehållande tillämpningsföreskrifter för artikel 136 i lagen om ändring av budgetförordningen för år 2004 (lag nr 2004-1485 av den 30 december 2004) och om ändring av lagen om civil och militär ålderspension (JORF av den 11 maj 2005, s. 8174), har följande lydelse:

"I. – Det avbrott i yrkesverksamheten som nämns i punkt I.3 första stycket i artikel L. 24 ska vara sammanhängande och uppgå till minst två månader samt måste ha inträffat under en period då tjänstemannen var ansluten till ett obligatoriskt pensionssystem. Vid flerbarnsfödsel eller flerbarnsadoption är det avbrott i yrkesverksamheten som beaktas för samtliga barn likaledes två månader.

Detta avbrott i yrkesverksamheten måste ha inträffat under perioden mellan den första dagen i den fjärde veckan innan födseln eller adoptionen och den sista dagen i den sextonde veckan efter födseln eller adoptionen.

När det gäller de barn som anges i tredje, fjärde, femte och sjätte styckena i punkt II i artikel L. 18 och som den berörda personen har uppfostrat under de villkor som anges i punkt III i nämnda artikel måste avbrottet i yrkesverksamheten, med undantag från vad som anges i föregående stycke, ha inträffat antingen innan det att barnet fyller sexton år eller innan barnet uppnår den ålder då det inte längre omfattas av föräldrarnas försörjningsplikt, i den mening som avses i artiklarna L. 512-3, R. 512-2 och R. 512-3 i lagen om social trygghet (code de la sécurité sociale).

II. – Vid beräkningen av varaktigheten av avbrottet i yrkesverksamhet beaktas perioder då fullgörandet av anställningsavtalet har suspenderats, liksom perioder då tjänstgöringen i praktiken har avbrutits, på grund av:

a) Mammaledighet ...

b) Pappaledighet ...

c) Ledighet för adoption ...

d) Föräldraledighet ...

e) Ledighet för vård av barn ...

f) Ledighet för uppfostran av barn som är yngre än åtta år ...

III. – De perioder som avses i punkt 1.3 andra stycket i artikel L. 24 är sådana perioder under vilka den berörda personen inte har betalat några avgifter och inte har utövat någon yrkesverksamhet.”

Bestämmelser rörande tillägg

9 I artikel 15 i dekret nr 2003-1306 av den 26 december 2003 om pensionssystemet för tjänstemän som är anslutna till Caisse nationale de retraites des agents des collectivités locales (décret n° 2003-1306 du 26 décembre 2003 relatif au régime de retraite des fonctionnaires affiliés à la Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales) (JORF av den 30 december 2003, s. 22477) föreskrivs följande:

”I. – Till den effektiva tjänstetiden ska göras följande tillägg, på de villkor som föreskrivs för civila statstjänstemän:

...

2 Tillägg uppgående till fyra kvartal, såvitt tjänstemannen har avbrutit sin yrkesverksamhet för vart och ett av sina barn inom och utom äktenskapet som är födda före den 1 januari 2004, för vart och ett av sina barn som adopterats före den 1 januari 2004 och, med förbehåll för att barnet har uppfostrats av tjänstemannen under en period på minst nio år innan det fyllt tjugoett år, för vart och ett av de andra barn som anges i punkt II i artikel 24, för vilka försörjningsplikt inträtt före den 1 januari 2004.

Avbrottet i yrkesverksamheten måste vara sammanhängande och uppgå till minst två månader samt måste ha inträffat på grund av mammaledighet, ledighet för adoption, föräldraledighet, ledighet för vård av barn, … eller ledighet för uppfostran av barn under åtta år …

Bestämmelserna i punkt 2 är tillämpliga på pensioner som utbetalas från och med den 28 maj 2003.

3 Tillägget som anges i punkt 2 ska tilldelas kvinnliga tjänstemän som har fött barn under sin studietid före den 1 januari 2004, innan de rekryterades som tjänstemän, om rekryteringen har skett senast två år efter det att vederbörande har erhållit den examen som krävs för att delta i ett uttagningsprov för tjänstemän, utan att kunna åberopa ett avbrott i sin yrkesverksamhet.

…”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

10 Åren 1984–2005 arbetade Maurice Leone som sjuksköterska vid Hospices civils de Lyon såsom anställd inom det offentliga sjukvårdsväsendet.

11 Den 4 april 2005 ansökte Maurice Leone om förtidspension med omedelbar utbetalning med åberopande av att han var far till tre barn födda den 9 oktober 1990, den 31 augusti 1993 respektive den 27 november 1996.

12 Hans ansökan avslogs av CNRACL genom ett beslut av den 18 april 2005, med motiveringen att Maurice Leone inte hade avbrutit sin yrkesverksamhet för vart och ett av barnen i enlighet med artikel L. 24, I, 3 i pensionslagen. Maurice Leones överklagande av beslutet avvisades genom beslut av Tribunal administratif de Lyon av den 18 maj 2006.

13 Den 31 december 2008 inledde Maurice Leone och hans hustru ett domstolsförfarande för att få ersättning för den skada som de anser att han lidit till följd av indirekt diskriminering i strid med unionsrätten. Diskrimineringen följer dels av artikel L. 24 jämförd med artikel R. 37 i pensionslagen angående förtidspension med omedelbar utbetalning, dels av artikel 15.2 i dekret nr 2003/1306 angående tillägg till pension.

14 Efter att denna talan ogillats av Tribunal administratif de Lyon den 17 juli 2012 överklagade makarna Leone domen till Cour administrative d’appel de Lyon.

15 Den hänskjutande domstolen påpekade att statens ansvar för verkningar av lagar kan göras gällande när lagarna strider mot Republiken Frankrikes internationella åtaganden. Mot bakgrund av detta beslutade den hänskjutande domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Kan artikel L. 24 i förening med artikel R. 37 i [pensionslagen], i dess lydelse enligt lag nr 2004-1485 … och dekret nr 2005-449 …, anses medföra indirekt diskriminering mellan män och kvinnor, i den mening som avses i artikel 157 [FEUF]?

2) Kan artikel 15 i [dekret 2003-1306] anses medföra indirekt diskriminering mellan män och kvinnor, i den mening som avses i artikel 157 [FEUF]?

3) För det fall fråga 1 eller fråga 2 besvaras jakande, är en sådan indirekt diskriminering motiverad enligt artikel 157.4 [FEUF]?”

Förfarandet vid domstolen

16 Efter att generaladvokaten lämnat sitt förslag till avgörande begärde makarna Leone, i en handling som inkom till domstolens kansli den 25 mars 2014, att förevarande mål skulle tilldelas den stora avdelningen vid domstolen och att det muntliga förfarandet skulle återupptas.

17 Till stöd för respektive begäran åberopade makarna Leone – utöver det faktum att de inte instämde i förslaget till avgörande – i huvudsak den omständigheten att det den 20 januari 2014 antagits en pensionsreform som, utan att ändra de förmåner som är aktuella i det nationella målet, föreskriver att det senare ska antas en regeringsrapport som förutskickar att det ska göras en reform av familjeförmånerna i pensionssystemen. Det rör sig om en ny omständighet av en sådan art att den motiverar att det muntliga förfarandet återupptas.

18 Vidare har makarna Leone gjort gällande att rådets direktiv 86/378/EEG av den 24 juli 1986 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet (EGT L 225, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 4, s. 83), i dess lydelse enligt rådets direktiv 96/97/EG av den 20 december 1996 (EGT L 46, 1997, s. 20), varken behandlats av den franska regeringen i det skriftliga yttrandet eller av generaladvokaten i förslaget till avgörande. Makarna Leone anser sig således kunna åberopa förekomsten av ett argument som inte avhandlats mellan parterna, vilket motiverar att det muntliga förfarandet återupptas.

19 När det för det första gäller begäran om att målet ska tilldelas den stora avdelningen vid domstolen påpekar domstolen inledningsvis att det inte finns någon bestämmelse i stadgan för Europeiska unionens domstol eller i domstolens rättegångsregler om behandlingen av denna typ av begäran i ett förfarande angående en begäran om förhandsavgörande.

20 Enligt artikel 60.3 i rättegångsreglerna får den dömande sammansättning till vilken ett mål har hänskjutits visserligen när som helst under målets handläggning begära att domstolen ska hänskjuta det till en större dömande sammansättning, men det rör sig här om en åtgärd som den sammansättning till vilken målet har tilldelats i princip beslutar om fritt och på eget initiativ (se, för ett liknande resonemang, dom Spanien/rådet, C-310/04, EU:C:2006:521, punkt 22).

21 I förevarande fall anser den fjärde avdelningen vid domstolen inte att det finns skäl att begära att domstolen hänskjuter målet till den stora avdelningen.

22 För det andra får domstolen enligt artikel 83 i domstolens rättegångsregler, efter att ha hört generaladvokaten, besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om domstolen anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om en part, efter det att den muntliga delen har förklarats avslutad, har lagt fram en ny omständighet som kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har avhandlats mellan parterna eller de berörda som avses i artikel 23 i domstolens stadga.

23 I förevarande fall påpekar domstolen för det första att varken någon av parterna eller någon av de berörda, efter att ha fått möjlighet att ta del av de yttranden som lämnats, har begärt att det ska hållas en muntlig förhandling, vilket är möjligt enligt artikel 76 i domstolens rättegångsregler.

24 För det andra anser domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, att den har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet.

25 När det särskilt gäller den nya omständighet som makarna Leone anfört framstår det inte som att den lag som dessa åberopat, vilken träder i kraft efter de omtvistade omständigheterna, är av sådan beskaffenhet att den kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång.

26 Dessutom kan den omständigheten att den franska regeringen har avstått från att behandla direktiv 86/378 i det skriftliga yttrandet, eller vid en förhandling som den hade kunnat begära för detta ändamål, och den omständigheten att generaladvokaten inte heller har behandlat detta direktiv i sitt förslag till avgörande – trots att makarna Leone hänvisar till det i sina yttranden – inte på något sätt anses vara av sådan beskaffenhet att de motiverar att förfarandet återupptas på grund av att en sådan omständighet inte har avhandlats mellan parterna.

27 Mot bakgrund av det ovan anförda anser domstolen att det inte finns skäl att återuppta den muntliga delen av förfarandet.

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till sakprövning

28 Den franska regeringen har i första hand yrkat att begäran om förhandsavgörande ska avvisas med anledning av att den hänskjutande domstolen inte har angett vare sig sambandet som den funnit mellan de nationella bestämmelserna i fråga och artikel 157 FEUF eller de skäl som gjort att den tvivlar på om dessa nationella bestämmelser är förenliga med denna artikel.

29 Enligt den franska regeringen borde den hänskjutande domstolen ha förklarat vilka av dessa nationella bestämmelsers verkningar som den, mot bakgrund av de kriterier som domstolen har angett i sin praxis, anser vara av sådan beskaffenhet att det kan anses föreligga indirekt diskriminering. Denna domstol borde också ha angett varför den inte gör samma bedömning som Conseil d'État (Frankrike), som i sin rättspraxis redan har fastslagit att det inte föreligger sådan indirekt diskriminering och ansett att det inte varit nödvändigt att begära förhandsavgörande från domstolen i detta avseende.

30 Det ska härvid erinras om att enligt fast rättspraxis ankommer det, i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, uteslutande på den nationella domstol vid vilken tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (se, bland annat, dom Carmen Media Group, C-46/08, EU:C:2010:505, punkt 75 och där angiven rättspraxis).

31 Domstolen får underlåta att besvara en tolkningsfråga som en nationell domstol har ställt endast då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i det nationella målet, när frågan är hypotetisk eller när domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska och rättsliga förhållandena som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se, bland annat, dom Carmen Media Group, EU:C:2010:505, punkt 76 och där angiven rättspraxis).

32 I förevarande fall är emellertid de nationella rättsliga förhållandena och de faktiska förhållandena som återfinns i beslutet om hänskjutande tillräckliga för att domstolen ska kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den och dessa frågor har ett uppenbart samband med föremålet för tvisten i det nationella målet. När det gäller skälen till varför den hänskjutande domstolen tvivlar på tolkningen av de unionsrättsliga bestämmelser som den har hänvisat till i frågorna och när det gäller de samband som den anser föreligga mellan dessa bestämmelser och de aktuella nationella bestämmelserna, påpekar domstolen att dessa med enkelhet kan utläsas ur beslutet om hänskjutande och särskilt ur den redogörelse för parternas yrkanden och argument som återfinns i beslutet.

33 Enligt fast rättspraxis följer det av artikel 267 FEUF att en nationell domstol har en mycket vittgående möjlighet att hänskjuta en fråga till EU-domstolen, om den bedömer att det i ett mål som pågår inför den har uppkommit frågor som kräver ett avgörande avseende tolkningen av unionsrätten för att den ska kunna döma i målet. Det måste således stå en domstol som inte dömer i sista instans fritt att ställa frågor till EU-domstolen, om den anser att ett avgörande i enlighet med en högre instans rättsliga bedömning skulle strida mot unionsrätten (se, bland annat, dom Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punkterna 26 och 27, samt där angiven rättspraxis).

34 Det framgår av det ovan anförda att de invändningar som gjorts av den franska regeringen inte kan godtas och att begäran om förhandsavgörande kan upptas till sakprövning.

Prövning i sak

Inledande synpunkter

35 Domstolen påpekar för det första att det nationella målet rör en begäran om ersättning som grundar sig på omständigheten att sökanden, med tillämpning av då gällande nationella bestämmelser, inte från och med april 2005 kunde åtnjuta en förtidspension med omedelbar utbetalning och ett tillgodoräknande av tjänsteår efter CNRACL:s beslut av den 18 april 2005 att avslå sökandens ansökan om dessa förmåner. Under dessa förhållanden, och mot bakgrund av att Lissabonfördraget inte trädde i kraft förrän den 1 december 2009, ska domstolen, såsom bland annat kommissionen och makarna Leone gjort gällande, vid besvarandet av frågorna snarare beakta artikel 141 EG än artikel 157 FEUF, vilken den hänskjutande domstolen formellt hänvisat till i sina frågor.

36 Domstolen påpekar vidare att de aktuella nationella bestämmelserna om tillägg till pension, vilka berörs i den andra frågan, antogs efter domen Griesmar (C-366/99, EU:C:2001:648), av vilken framgår att de tidigare nationella bestämmelserna åsidosatte principen om lika lön i artikel 141 EG.

37 I den domen fastslog domstolen nämligen att – när det gäller det tillägg till pensionen som föreskrevs i de tidigare nationella bestämmelserna och vars beviljande endast berodde på kriteriet rörande uppfostran av barn – kvinnliga tjänstemän och manliga tjänstemän befann sig i en jämförbar situation med avseende på detta kriterium, vilket innebar att dessa bestämmelser i strid med artikel 141 EG infört en direkt diskriminering grundad på kön genom att endast ge kvinnliga tjänstemän rätt till detta tillägg och utesluta manliga tjänstemän som kunde bevisa att de hade uppfostrat sina barn (se dom Griesmar, EU:C:2001:648, särskilt punkterna 53–58 och 67).

Den andra frågan

38 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan, som ska prövas först, för att få klarhet i huruvida artikel 141 EG ska tolkas så, att ett system med pensionstillägg, såsom det som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel.

39 Det ska inledningsvis påpekas att domstolen har fastställt att de pensioner som betalas ut enligt ett system – som har sådana kännetecken som det aktuella franska pensionssystemet för tjänstemän – omfattas av begreppet lön, i den mening som avses i artikel 141 EG (se, för ett liknande resonemang, dom Griesmar, EU:C:2001:648, punkterna 26–38, och dom Mouflin, C-206/00, EU:C:2001:695, punkterna 22 och 23).

40 Principen om lika lön för kvinnor och män utgör enligt fast rättspraxis inte enbart hinder mot tillämpning av bestämmelser som innebär direkt könsdiskriminering, utan även mot tillämpning av bestämmelser som upprätthåller skillnader i behandling mellan manliga och kvinnliga arbetstagare med tillämpning av kriterier som inte är grundade på kön, när dessa skillnader inte kan förklaras av sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön (se, bland annat, dom Seymour-Smith och Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, punkt 52, och dom Voß, C-300/06, EU:C:2007:757, punkt 25 och där angiven rättspraxis).

41 Enligt domstolens fasta praxis medför en nationell bestämmelse indirekt könsdiskriminering när den, trots att den är neutralt utformad, i praktiken missgynnar ett mycket större antal arbetstagare av det ena könet än av det andra (se, bland annat, dom Z, C-363/12, EU:C:2014:159, punkt 53 och där angiven rättspraxis). En sådan bestämmelse är endast förenlig med principen om likabehandling om den skillnad i behandling av de två kategorierna arbetstagare som den leder till är motiverad av

sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön (se, bland annat, dom Rinner-Kühn, 171/88, EU:C:1989:328, punkt 12, dom Voß, EU:C:2007:757, punkt 38, och dom Brachner, C-123/10, EU:C:2011:675, point 70).

42 I förevarande fall påpekar domstolen att enligt artikel 15 i dekret nr 2003-1306 ges, vid beräkningen av pensionsbeloppet, ett tillägg av tjänsteår uppgående till fyra kvartal till varje tjänsteman, för varje barn som fötts eller adopterats före den 1 januari 2004 eller som tjänstemannen har tagit hand om före detta datum och uppfostrat under nio år, under förutsättning att tjänstemannen kan visa att denne avbrutit sin yrkesverksamhet under minst två månader på grund av mammaledighet, ledighet för adoption, föräldraledighet, ledighet för vård av barn eller ledighet för uppfostran av barn under åtta år. Enligt denna bestämmelse ges detta tillägg också till kvinnliga tjänstemän som har fött barn under sin studietid före den 1 januari 2004 och innan de rekryterades som tjänstemän, om rekryteringen har skett senast två år efter det att vederbörande har erhållit den examen som krävs för att delta i ett uttagningsprov för tjänstemän.

43 Domstolen konstaterar att en bestämmelse, som sålunda föreskriver ett tillägg, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, som kan åberopas av tjänstemän av båda könen under förutsättning att de har avbrutit sin yrkesverksamhet under en period på minst två månader i följd för att ägna sig åt att ta hand om ett barn, framstår som könsneutral, eftersom det bland annat inte tycks som att de möjligheter att avbryta yrkesverksamheten som föreskrivs i den aktuella lagstiftningen endast är tillgängliga för tjänstemän av ena könet.

44 I detta hänseende påpekar domstolen att både manliga tjänstemän och kvinnliga tjänstemän kan komma i åtnjutande av sådana möjligheter att avbryta yrkesverksamheten på grund av ledighet för adoption, föräldraledighet, ledighet för vård av barn eller ledighet för uppfostran av barn under åtta år.

45 Trots att bestämmelsen ger intryck av att vara neutral kan det konstateras att det kriterium som anges i artikel 15 i dekret nr 2003-1306 leder till att en betydligt högre andel kvinnor än män kommer i åtnjutande av förmånen i fråga.

46 Den omständigheten att det aktuella systemet med pensionstillägg, bland de typer av avbrott i yrkesverksamheten som ger rätt till tillägg, anger mammaledighet innebär, mot bakgrund av minimilängden och denna ledighets obligatoriska karaktär i fransk rätt, att samtliga kvinnliga tjänstemän som är biologiska föräldrar till sina barn i princip kan komma i åtnjutande av den förmån som detta tillägg utgör.

47 När det däremot gäller manliga tjänstemän bidrar olika faktorer till att i betydande grad minska antalet av dem som kan komma i åtnjutande av nämnda förmån.

48 I detta hänseende påpekar domstolen för det första att, med undantag för mammaledighet, är de ledigheter som kan ge rätt till pensionstillägget valfria för tjänstemannen.

49 För det andra framgår det bland annat av den franska regeringens skriftliga yttranden att tjänstemannen vid föräldraledighet, ledighet för vård av barn och ledighet för uppfostran av barn inte erhåller lön eller pensionsrättigheter. Vid ledighet för vård av barn och ledighet för uppfostran av barn är dessutom rätten till lönehöjningar reducerad respektive borttagen.

50 Den omständigheten att ett system med tillägg såsom det aktuella är av sådan beskaffenhet att det främst gynnar kvinnliga tjänstemän har för övrigt uttryckligen konstaterats av Conseil d'État i en dom av den 29 december 2004, D'Amato med flera (nr 265097), vilken ingetts av den franska regeringen till stöd för sitt yttrande. Ett liknande konstaterande har även gjorts av Haute Autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité i beslut nr 2005-32 av den 26 september 2005, till vilket makarna Leone hänvisat i sitt skriftliga yttrande.

51 Mot bakgrund av det ovan anförda är villkoret att yrkesverksamheten ska avbrytas under minst två månader, som i princip uppställs i det aktuella pensionssystemet för att bevilja tillägget, av sådan beskaffenhet att det uppfylls av en mycket lägre andel manliga tjänstemän än kvinnliga tjänstemän, trots att villkoret framstår som neutralt när det gäller de berörda tjänstemännens kön, vilket innebär att det faktiskt missgynnar ett betydligt större antal arbetstagare av ena könet än av det andra.

52 Under dessa förhållanden ska det prövas huruvida den skillnad i behandling mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare som följer därav i förekommande fall kan motiveras av sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön.

53 Av domstolens fasta rättspraxis följer att så är fallet särskilt om de valda medlen syftar till att uppnå ett berättigat mål för socialpolitiken, är ägnade att säkerställa att det med den aktuella lagstiftningen eftersträvade målet uppnås och är nödvändiga för att uppnå detta (se, bland annat, dom Seymour-Smith et Perez, EU:C:1999:60, punkt 69 och där angiven rättspraxis, samt dom Brachner, EU:C:2011:675, punkt 70 och där angiven rättspraxis).

54 En sådan åtgärd kan dessutom endast anses vara ägnad att uppnå det åberopade målet om den verkligen svarar mot en önskan att uppnå det åberopade målet och genomförs på ett konsekvent och systematiskt sätt (dom Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, punkt 55, dom Georgiev, C-250/09 och C-268/09, EU:C:2010:699, punkt 56, dom Fuchs och Köhler, C-159/10 och C-160/10, EU:C:2011:508, punkt 85, samt dom Brachner, EU:C:2011:675, punkt 71).

55 Det åligger medlemsstaten, som har infört den förmodat diskriminerande bestämmelsen, att visa att bestämmelsen syftar till att uppnå ett berättigat mål för socialpolitiken, att detta mål helt saknar samband med diskriminering på grund av kön och att den skäligen kunnat anse att de medel som valts var ägnade att uppnå målet i fråga (dom Brachner, EU:C:2011:675, punkt 74 och där angiven rättspraxis).

56 Av domstolens praxis framgår även följande. Det ankommer visserligen slutligen på den nationella domstolen, som ensam är behörig att bedöma omständigheterna i målet och tolka nationell lagstiftning, att avgöra om och i vilken utsträckning den aktuella lagbestämmelsen är motiverad av sakliga skäl. EU-domstolen, som ska ge den nationella domstolen ett ändamålsenligt svar inom ramen för en begäran om förhandsavgörande, är emellertid likväl behörig att, mot bakgrund av handlingarna i målet vid den nationella domstolen och de skriftliga och muntliga yttranden som avgetts till den, lämna upplysningar av sådant slag att den nationella domstolen får möjlighet att avgöra målet (se, bland annat, dom Brachner, EU:C:2011:675, punkt 72 och där angiven rättspraxis).

57 När det gäller identifieringen av de mål som eftersträvas med det aktuella systemet för tillägg har den franska regeringen – vilken det, såsom det erinrats om i punkt 55 i förevarande dom, åligger att visa att systemet i fråga syftar till att uppnå ett berättigat mål och att detta mål helt saknar samband med diskriminering på grund av kön – i sina yttranden angett att tillägget i fråga har som mål att kompensera de yrkesmässiga nackdelar som följer av avbrott i yrkesverksamheten på grund av barnafödsel, mottagande av barn eller uppfostran av barn.

58 Önskan att kompensera de yrkesmässiga nackdelarna för både kvinnliga och manliga arbetstagare som har avbrutit yrkesverksamheten under en viss tid för att ägna sig åt sina barn utgör visserligen som sådan ett legitimt mål för socialpolitiken.

59 Enbart generella påståenden räcker emellertid inte för att visa att målet för en nationell bestämmelse, såsom den här aktuella, helt saknar samband med diskriminering på grund av kön. Sådana påståenden utgör inte heller uppgifter som gör det rimligt att dra slutsatsen att bestämmelsen är ägnad att uppnå detta mål (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom Seymour-Smith och Perez, EU:C:1999:60, punkt 76, samt dom Nikoloudi, C-196/02, EU:C:2005:141, punkt 52).

60 I förevarande fall finns det skäl att vara mer uppmärksam på det faktiska iakttagandet av de olika skyldigheter som det erinrats om i punkterna 52–55 i förevarande dom, eftersom det aktuella systemet för tillägg, såsom påpekats i punkterna 36 och 37 i förevarande dom, införts för att göra nationell rätt förenlig med principen om lika lön för män och kvinnor efter att domstolen konstaterat att de tidigare nationella bestämmelserna inte var förenliga med den principen.

61 Kommissionen och makarna Leone har i detta hänseende bland annat gjort gällande att Republiken Frankrike har ersatt de tidigare bestämmelserna med nya bestämmelser som framstår som neutrala med avseende på könstillhörigheten hos de personer som bestämmelserna tillämpas på, men som i praktiken bibehållit målen med nämnda tidigare bestämmelser och säkerställt status quo och ett vidmakthållande av de tidigare bestämmelsernas konkreta verkningar.

62 Enligt makarna Leone bibehåller de nya bestämmelserna nämligen samma mål och syfte som de tidigare, som i huvudsak är att kompensera de yrkesmässiga nackdelar som följer av den tid som tjänstemannen under sin yrkeskarriär ägnat åt att uppfostra barn. Republiken Frankrike har således använt sig av ett konstgjort kriterium avseende avbrott i yrkesverksamhet i det enda syftet att undvika de ekonomiska konsekvenserna som kan följa av en korrekt tillämpning av unionsrätten. Republiken Frankrike har fortfarande inte visat att de ändringar som sålunda införts syftar till att uppnå ett berättigat mål som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön.

63 Den franska regeringen har gjort gällande att avbrott i yrkesverksamheten för att ta hand om barn har en direkt inverkan på en tjänstemans pension, antingen beroende på att dessa perioder inte beaktas vid beräkningen av pensionen eller beroende på att dessa perioder gör karriärsutvecklingen långsammare. Enligt den franska regeringen avser tillägget i fråga således att ekonomiskt kompensera en sådan inverkan vid utbetalningen av pensionen.

64 I enlighet med den rättspraxis som det erinrats om i punkt 56 i förevarande dom åligger det domstolen att, mot bakgrund av handlingarna i målet och de skriftliga och muntliga yttranden som avgetts till den, lämna följande upplysningar för att den nationella domstolen ska kunna avgöra målet.

65 Såsom framgår av den franska regeringens yttranden tjänar tjänstemannen under mammaledighet och ledighet för adoption in pensionsrättigheter och har rätt till lönehöjningar, medan tjänstemannen under föräldraledighet och ledighet för vård av barn helt respektive delvis behåller rätten till lönehöjningar. Under dessa förhållanden finns det skäl att fråga sig i vilken mån beviljandet av tillägget i fråga verkligen avser att kompensera för att dessa perioder av avbrott inte beaktas vid pensionsberäkningen och för de nackdelar som följer av att tjänstemannens yrkeskarriär saktas ner, vilket den franska regeringen gjort gällande.

66 Detsamma gäller den omständigheten att detta tillägg alltid fastställs till ett helt år utan beaktande av avbrottets faktiska längd.

67 I detta sammanhang ska det dessutom påpekas att omfattningen av tillägget har förblivit oförändrat i förhållande till vad som gällde enligt de tidigare bestämmelserna, vilka bedömts strida mot artikel 141 EG till följd av domen Griesmar (EU:C:2001:648). Såsom påpekats i den domen hade tillägget enligt de äldre bestämmelserna ett annat ändamål, nämligen att kompensera för de karriärmässiga nackdelar som drabbar kvinnor med anledning av att de ägnat sig åt barnuppfostran under karriärens gång.

68 Det kan i detta sammanhang påpekas att även om ett pensionstillägg motsvarande ett år per barn som uppfostrats i hemmet kan förstås mot bakgrund av sistnämnda ändamål är det däremot så, såsom just påpekats, att bibehållandet av denna förmåns omfattning i de bestämmelser som är i fråga i det nationella målet väcker frågor när det gäller dess förmåga att bidra till att uppnå det mål som det erinrats om i punkt 57 i förevarande dom.

69 När det gäller kravet på att det sistnämnda målet genomförs på ett konsekvent och systematiskt sätt, vilket det erinrats om i punkt 54 i förevarande dom, påpekar domstolen följande.

70 Såsom följer av artikel 15.3 i dekret nr 2003-1306 tilldelas det aktuella tillägget även kvinnliga tjänstemän som har fött barn under sin studietid före den 1 januari 2004, innan de rekryterades som tjänstemän, om rekryteringen har skett senast två år efter det att vederbörande har erhållit den examen som krävs för att delta i ett uttagningsprov för tjänstemän, utan att kunna åberopa ett avbrott i sin yrkesverksamhet.

71 I den mån det undantag som sålunda införts innebär att tillägg beviljas en tjänsteman som inte har avbrutit sin karriär och följaktligen inte har drabbats av de nackdelar som tillägget ska åtgärda, framstår en sådan bestämmelse vid en första anblick som ägnad att strida mot det ovannämnda kravet på ett konsekvent och systematiskt genomförande.

72 Enligt det aktuella systemet med tillägg uppställs som villkor för tillägg för vissa barn – såsom makes barn, barn som står under pensionstagarens eller dennes makes vårdnad, barn för vilka pensionstagaren eller dennes make är förmyndare, när med förmyndarskapet även följer den faktiska och permanenta vårdnaden av barnet samt fosterbarn till pensionstagaren eller dennes make – inte bara att yrkesverksamheten har avbrutits i två månader, utan också att dessa barn har uppfostrats under minst nio år.

73 Ett sådant ytterligare villkor framstår vid en första anblick inte heller som överensstämmande med det ändamål som åberopats av den franska regeringen i förevarande fall.

74 Slutligen ska domstolen beakta den omständigheten, som det redan erinrats om, att det aktuella systemet med tillägg antagits på grund av att det var nödvändigt att åtgärda det tidigare systemets oförenlighet med principen om lika lön, vilket följer av domen Griesmar (EU:C:2001:648).

75 Eftersom det aktuella systemet med tillägg är avsett att tillämpas på pensionsutbetalningar från den 28 maj 2003 och med beaktande av barn som fötts, adopterats eller mottagits före den 1 januari 2004, har systemet således som syfte att reglera tillägg för vilka utbetalningen dessförinnan omfattades av det äldre systemet.

76 Domstolen erinrar om att den i domen Griesmar fastställt att det äldre systemet stred mot principen om lika lön genom att manliga tjänstemän som kunde bevisa att de uppfostrat sina barn uteslöts från tillägget (dom Griesmar, EU:C:2001:648, punkt 67).

77 I detta hänseende påpekar domstolen att även om de villkor som föreskrivs i det aktuella systemet för beviljande av tillägget är avsedda att endast tillämpas på pensioner som i huvudsak utbetalas efter ikraftträdandet av detta system, kvarstår det faktum att systemet kan leda till att för framtiden frånta vissa manliga tjänstemän en rätt som de hade med stöd av den direkta effekten av artikel 141 EG. Unionsrätten utgör visserligen inget hinder mot att en medlemsstat agerar på ett sådant sätt, men medlemsstaten måste i så fall se till att de bestämmelser som den antar är förenliga med principen om likabehandling mellan män och kvinnor (se, för ett liknande resonemang, dom Roks m.fl., C-343/92, EU:C:1994:71, punkterna 29 och 30).

78 Såsom framgår av punkterna 65–73 i förevarande dom tycks detta, med förbehåll för de slutliga överväganden som den nationella domstolen ska göra i detta hänseende, inte vara fallet när det gäller det aktuella systemet med tillägg.

79 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den andra frågan besvaras på följande sätt. Artikel 141 EG ska tolkas så, att ett system med pensionstillägg, såsom det som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel, såvida det inte kan motiveras av sakliga skäl, som helt saknar samband med

diskriminering på grund av kön, såsom ett berättigat mål för socialpolitiken, och är ägnat att och nödvändigt för att uppnå det åberopade målet, vilket innebär att systemet verkligen måste motsvara en önskan att uppnå målet och genomföras konsekvent och systematiskt i detta avseende.

Den första frågan

80 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 141 EG ska tolkas så, att bestämmelser om förtidspensionering med omedelbar utbetalning, såsom de som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel.

81 Inledningsvis påpekar domstolen att artiklarna L. 24 och R. 37 i pensionslagen – som rör förtidspension med omedelbar pensionsutbetalning – i likhet med de artiklar som reglerar det aktuella systemet med tillägg, antogs för att beakta uttalandena i domen Griesmar (EU:C:2001:648).

82 Enligt dessa artiklar uppställs som villkor för att en tjänsteman, som har tre barn eller ett barn som har fyllt ett år och som har en invaliditetsgrad på 80 procent eller mer, ska beviljas en sådan förtidspension att denne för varje barn kan visa att han eller hon har avbrutit sin yrkesverksamhet under minst två månader på grund av mammaledighet, pappaledighet, ledighet för adoption, föräldraledighet, ledighet för vård av barn eller ledighet för uppfostran av barn som är yngre än åtta år. Vid flerbarnsfödsel eller flerbarnsadoption är det avbrott i yrkesverksamheten som beaktas för samtliga barn likaledes två månader.

83 När det gäller biologiska eller adopterade barn måste detta avbrott i yrkesverksamheten ha inträffat under perioden mellan den första dagen i den fjärde veckan innan födseln eller adoptionen och den sista dagen i den sextonde veckan efter födseln eller adoptionen.

84 När det gäller barn som tagits om hand föreskriver de ovannämnda bestämmelserna att dessa ska ha uppfostrats under minst nio år av den berörda tjänstemannen och att avbrottet i yrkesverksamheten måste ha inträffat antingen innan det att barnet fyller sexton år eller innan barnet uppnår den ålder då det inte längre omfattas av föräldrarnas försörjningsplikt.

85 Det följer också av dessa bestämmelser att med avbrott i yrkesverksamheten likställs sådana perioder under vilka den berörda personen inte har betalat några avgifter och inte har utövat någon yrkesverksamhet.

86 Av samma skäl som anförts i punkterna 43–49 i förevarande dom konstaterar domstolen för det första att även om dessa bestämmelser framstår som könsneutrala, är de villkor som dessa uppställer för beviljande av förmånen ägnade att leda till att en betydligt högre andel kvinnor än män kommer i åtnjutande av förmånen i fråga.

87 Under dessa förhållanden ska det sedan, i enlighet med de principer i rättspraxis som det erinrats om i punkterna 52–55 i förevarande dom, prövas huruvida den skillnad i behandling mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare som sålunda följer kan motiveras av sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön.

88 I detta hänseende har den franska regeringen i sina yttranden hävdat att de berörda nationella bestämmelserna har exakt samma syfte som den aktuella bestämmelsen om tillägg, nämligen att kompensera de yrkesmässiga nackdelar som följer av avbrott i yrkesverksamheten på grund av barnafödsel, mottagande av barn eller uppfostran av barn.

89 Såsom det erinrats om i punkt 56 i förevarande dom åligger det till sist den nationella domstolen att mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter pröva huruvida det aktuella systemet för förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning, med beaktande av de villkor som det kännetecknas av, i egenskap av medel för att uppnå nämnda mål, kan bidra till att målet uppnås, verkligen motsvarar en önskan att uppnå målet och genomförs konsekvent och systematiskt i förhållande till detta mål. Domstolen är emellertid behörig att lämna upplysningar av sådant slag att den nationella domstolen får möjlighet att avgöra målet.

90 När det särskilt gäller den verkliga önskan att uppnå det påstådda ändamålet och kravet på konsekvens och systematik i detta avseende, påpekar domstolen för det första att det vid en första anblick inte framstår som att beviljandet av förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning är av den beskaffenheten att det kompenserar för de karriärmässiga nackdelar som följer av tre avbrott i yrkesverksamheten om två månader på grund av barnafödsel, mottagande av barn eller uppfostran av barn eller ett enda avbrott i yrkesverksamheten om två månader på grund av födsel eller mottagande av ett barn som har en invaliditetsgrad på 80 procent eller mer. Den franska regeringen har inte heller visat på vilket sätt detta beviljande kan vara av den beskaffenheten att det kompenserar för dessa karriärmässiga nackdelar.

91 Det ska vidare påpekas att flera av de egenskaper som kännetecknar förmånen i fråga vid en första anblick inte framstår som motiverade på ett konsekvent sätt i förhållande till det påstådda ändamålet att kompensera för nämnda nackdelar.

92 Detta gäller, såsom redan påpekats i punkterna 72 och 73 i förevarande dom när det gäller det aktuella tillägget, den omständigheten att det för beviljande av förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning, när det gäller vissa barn, uppställs som villkor inte bara ett avbrott i yrkesverksamheten på två månader, utan också det ytterligare villkoret att dessa barn har uppfostrats av den berörda tjänstemannen under minst nio års tid.

93 Detsamma är fallet när det gäller omständigheten att förmånen beviljas oberoende av om tjänstemannen har avbrutit sin yrkesverksamhet under tre perioder om två månader för tre olika barn eller under en period om två månader för ett barn som har en invaliditetsgrad på 80 procent eller mer. Det framstår nämligen inte vid en första anblick som att de karriärmässiga nackdelar som anses följa av ett avbrott i yrkesverksamheten på två månader, och som nämnda förmån påstås avse att kompensera för, är olika beroende på om barnet som fötts eller adopterats är handikappat eller inte.

94 Detta gäller också den omständigheten att det tycks följa av de aktuella bestämmelserna att vid flerbarnsfödsel eller flerbarnsadoption tillgodoräknas det enda därtill hänförliga avbrottet i yrkesverksamheten om två månader en gång för varje barn. Det framstår inte vid en första anblick som att de karriärmässiga nackdelar som anses följa av ett avbrott i yrkesverksamheten på två månader, och som nämnda förmån påstås avse att kompensera för, är olika beroende på om detta avbrott gjorts på grund av att ett eller flera barn fötts eller adopterats.

95 Det åligger den hänskjutande domstolen att utifrån bestämmelsernas exakta innebörd pröva huruvida bestämmelserna i artiklarna L. 24, I, 3 och R. 37, III, i pensionslagen – vilka föreskriver att den aktuella förmånen beviljas med beaktande av de perioder under vilka den berörde inte utövade någon yrkesverksamhet – i förekommande fall även är av sådan beskaffenhet att de strider mot det ovannämnda kravet på konsekvens.

96 Domstolen tillägger att vid den prövning som sålunda ska göras för att säkerställa att det aktuella systemet verkligen motsvarar önskan att uppnå det påstådda målet och att systemet genomförs på ett konsekvent och systematiskt sätt i förhållande till målet kan den hänskjutande domstolen också vara föranledd att beakta de samband som eventuellt finns mellan det aktuella systemet för förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning och de äldre nationella bestämmelserna, vilka ersatts av det aktuella systemet och rörande vilka EU-domstolen inte har tillräckliga upplysningar. I

detta hänseende kan den hänskjutande domstolen särskilt vara föranledd att undersöka i vilken mån sådana samband kan påverka denna prövning, i likhet med vad som påpekats i förevarande dom när det gäller det aktuella systemet med tillägg.

97 I förevarande mål ska det slutligen, med beaktande av det som det erinrats om i punkt 81 i förevarande dom, påpekas att de överväganden som gjorts i punkterna 74–78 ovan angående systemet med tillägg i förekommande fall också kan tillämpas när det gäller det aktuella systemet för förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning.

98 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras på följande sätt. Artikel 141 EG ska tolkas så, att ett system med förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning, såsom det som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel, såvida det inte kan motiveras av sakliga skäl, som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön, såsom ett berättigat mål för socialpolitiken, och är ägnat att och nödvändigt för att uppnå det åberopade målet, vilket innebär att systemet verkligen måste motsvara en önskan att uppnå målet och genomföras konsekvent och systematiskt i detta avseende.

Den tredje frågan

99 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida de fall av indirekt diskriminering som i förekommande fall har identifierats vid prövningen av den första och den andra frågan kan motiveras enligt artikel 141.4 EG.

100 I denna bestämmelse föreskrivs att i syfte att i praktiken säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män får principen om likabehandling inte hindra en medlemsstat från att behålla eller besluta om åtgärder som rör särskilda förmåner för att göra det lättare för det underrepresenterade könet att bedriva en yrkesverksamhet eller för att förebygga eller kompensera nackdelar i yrkeskarriären.

101 I detta hänseende är det tillräckligt att erinra om att domstolen redan har fastställt att en åtgärd, såsom det aktuella tillägget, inte utgör en åtgärd som avses i denna bestämmelse i EG-fördraget, eftersom den inskränker sig till att bevilja tjänstemännen ett tillägg av tjänsteår vid tidpunkten för deras pensionering, utan att åtgärda de problem som tjänstemännen kan möta under karriären, och eftersom den inte framstår som ägnad att kompensera för de nackdelar som drabbar nämnda arbetstagare genom att hjälpa dem i karriären och således konkret säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män (se, för ett liknande resonemang, dom Griesmar, EU:C:2001:648, punkterna 63–65, se även, dom kommissionen/Italien, C-46/07, EU:C:2008:618, punktern 57 och 58, och dom kommissionen/Grekland, C-559/07, EU:C:2009:198, punkterna 66–68).

102 Detsamma gäller en åtgärd såsom förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning, eftersom denna åtgärd, som inskränker sig till att främja ett tidigare avslut av karriären, inte heller är ägnad att åtgärda de problem som tjänstemännen kan möta under karriären genom att hjälpa dem i karriären och således konkret säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män.

103 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den tredje frågan besvaras på följande sätt. Artikel 141.4 EG ska tolkas så, att de åtgärder som avses i denna bestämmelse inte omfattar nationella åtgärder, såsom de som är i fråga i det nationella målet, vilka inskränker sig till att ge berörda arbetstagare rätt till förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning och ett tillägg av tjänsteår vid deras pensionering, utan att åtgärda de problem som tjänstemännen kan möta under karriären.

Rättegångskostnader

104 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

1) **Artikel 141 EG ska tolkas så, att ett system med pensionstillägg, såsom det som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel, såvida det inte kan motiveras av sakliga skäl som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön, såsom ett berättigat mål för socialpolitiken, och är ägnat att och nödvändigt för att uppnå det åberopade målet, vilket innebär att systemet verkligen måste motsvara en önskan att uppnå det åberopade målet och genomföras konsekvent och systematiskt i detta avseende.**

2) **Artikel 141 EG ska tolkas så, att ett system med förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning, såsom det som är i fråga i det nationella målet, innebär en indirekt diskriminering med avseende på lön mellan kvinnliga arbetstagare och manliga arbetstagare i strid med denna artikel, såvida det inte kan motiveras av sakliga skäl, som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön, såsom ett berättigat mål för socialpolitiken, och är ägnat att och nödvändigt för att uppnå det åberopade målet, vilket innebär att systemet verkligen måste motsvara en önskan att uppnå det åberopade målet och genomföras konsekvent och systematiskt i detta avseende.**

3) **Artikel 141.4 EG ska tolkas så, att de åtgärder som avses i denna bestämmelse inte omfattar nationella åtgärder, såsom de som är i fråga i det nationella målet, vilka inskränker sig till att ge berörda arbetstagare rätt till förtidspensionering med omedelbar pensionsutbetalning och ett tillägg av tjänsteår vid deras pensionering, utan att åtgärda de problem som tjänstemännen kan möta under karriären.**

Underskrifter